

Гуцалюк І. О. Місце та роль національного законодавства доби Української революції в державотворчому розвитку Західної Волині / І. О. Гуцалюк // Матеріали П'ятої Міжнар. наук. конф. "Актуальні питання вітчизняної, світової історії та історії науки: пошуки, роздуми, знахідки" (Луганськ, 25–26 квіт. 2012 р.). – Луганськ : [б. в.], 2012. – С. 30–31.

Гуцалюк І. О. – аспірант кафедри нової та новітньої історії України Волинського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк)

Місце та роль національного законодавства доби Української революції в державотворчому розвитку Західної Волині

Лідером розгортання національно-визвольного руху в Україні стала Українська Центральна Рада (УЦР). На початковому етапі її діяльності провідною була ідея широкої національно-територіальної автономії України в Російській Федеративній Республіці, на що і були спрямовані перші правові акти [I–III Універсали – І. Г.]; на завершальному – увиразнювалася ідея державного суверенітету Української Народної Республіки (УНР). Це засвідчує IV Універсал УЦР [5,с.9]. Загалом УЦР за період свого перебування при владі вдалося розробити основи конституційного, земельного, кримінального, фінансового, родинного, кримінально-процесуального законодавства[5,с.10]. Законодавчо плідотворним був «сарненський» та «ровенський» періоди перебування УЦР в Західній Волині. Тоді нею були прийняті закони «Про грошову систему» [введено гривню – І. Г.], «Про українське громадянство», земельний закон, а також закон про 8-годинний робочий день [3,с.109;1,с.88]. Втім у регіоні, внаслідок революційних подій та воєнних дій першої більшовицько-української війни, діяли нормативні акти як УЦР, так і царської Росії, Тимчасового уряду, радянської та окупаційної німецько-австро-угорської влади в різних галузях права.

Українська Держава, хоч і не була правонаступницею УЦР, стала продовженням тих державно-правових процесів, що характерні для досліджуваного періоду. Законодавчі акти конституційного характеру знайшли свою об'єктивізацію у «Грамоті до всього українського народу» та «Законах про тимчасовий державний устрій України» від 29 квітня 1918 р. Ці нормативні акти виконували роль своєрідної конституції, оскільки вони окреслювали і регулювали такі основні аспекти суспільного життя, як влада, повноваження уряду, права і обов'язки українських козаків і громадян, головні засади законодавчої діяльності, основи фінансової політики і судоустрою [5,с.11].

Слід не забувати, що особливістю державного будівництва періоду Гетьманату було те, що його процеси проходили за військової іноземної присутності. Тому предметом особливої турботи Ради Міністрів в окреслений період було намагання дотримати Брестські угоди. Зрозуміло, що його законодавча ініціатива була націлена на виконання економічних домовленостей із союзниками [8,с.48]. Показовим у цьому відношенні є закон «Про права на врожай 1918 року на території Української Держави». Згідно нього в означеному нами регіоні врожай поточного року повністю повертався його попереднім власникам. Такі дії з боку уряду П. Скоропадського стали міцним поштовхом для створення дієвої опозиції гетьманському режиму в краї. Тоді прокотилися масові хвилі протестів щодо виказування незадоволення діяльності уряду. Не зупинили їх й численні урядові повідомлення про нову земельну реформу. Причиною цьому стало те явище, що дана інформація не набула свого поширення серед селян Західної Волині через блокування її місцевими більшовицькими елементами [4,с.98]. Іншою потужною силою, що відреагувала на «союзницькі» домовленості в економічних питаннях, були волинські залізничники. 15 липня 1918 р. робітники та службовці станцій Здолбуново, Сарни й Коростень зупинили вивіз українських продуктів та промислових товарів за кордон. Ці дії знайшли підтримку в залізничників Української Держави й страйк набув загальнодержавного рівня [6,с.258].

Період доби Директорії – це ще один історичний етап у правовому будівництві незалежної держави. Відсутність чіткої політичної і правової програми, війна, економічна розруха, відсутність єдності в уряді, недостатній рівень професіоналізму, зовнішня та внутрішня інтервенції, прорахунки й протистояння українських політичних сил – це ті чинники, які призвели до краху УНР доби Директорії [5,с.12]. Втім у повітових центрах Західної Волині міська влада радо визнала утворення «Другої» УНР. Уже 22 грудня 1918 р., Директорія утвердилася в Луцьку. З цієї нагоди міська дума організувала урочисте засідання. Після хвалебних виступів на честь нового повітового комісара збори гласних [депутатів – І. Г.] думи ухвалили резолюцію: «Вітати Директорію Української Народної Республіки і побажати їй дальшої успішної роботи щодо зміцнення свободи та порядку на землі українській» [2,с.79].

Якщо нормативно-правові акти трьох названих державних утворень із зміною суспільно-політичної ситуації втрачали своє значення на території Західної Волині, то цього не можна сказати про законодавче врегулювання вживання української мови в сфері діловодства. Державного статусу їй було надано постановою УЦР від 12 березня 1917 р., яка зазначала, що «мовою, якою Рада почне звертатись до народу, є українська» [7,с.11]. Вдосконалив законодавство в галузі українського діловодства й правочинства уряд гетьмана П. Скоропадського. Спеціально створена термінологічна комісія складалася із знавців української мови та займалася розробленням української термінології у сфері державного права і редагуванням з боку правильності використання державної мови в законопроектах та інших нормативно-правових актах [7,с.19].

Таким чином, національне законодавство доби Української революції в Західній Волині вкрай швидко сприймалося й реалізовувалося українськими політичними силами на місцях. Загалом воно було спрямоване виключно в сферу державотворення. Проте, не всі законодавчі ініціативи центральної влади були позитивно зустріті волинянами. Особливий протест з боку місцевого селянства й робітництва викликали на себе нормативно-правові акти Гетьманату в економічній сфері. Тому зміна політичного режиму в державі

розумілася ними як можливість зміни власного соціально-економічного становища на краще. Це пояснює швидке й безболісне визнання місцевим населенням влади Директорії УНР у регіоні.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. С. На порозі нової України / М. С. Грушевський. – К. : Наук. думка, 1991. – 128 с.
2. Історія Волині: З найдавніших часів до наших днів / О. Г. Михайлюк, Я. П. Димнич, М. П. Кучинко та ін. – Львів : Вища шк., 1988. – 238 с.
3. Копиленко О. Л. «Сто днів» Центральної Ради / О. Л. Копиленко. – К. : Україна, 1992. – 202 с.
4. Останній гетьман. Ювілейний збірник пам'яті Павла Скоропадського. 1873–1945. – К. : Академ-прес, 1993. – 398 с.
5. Подковенко Т. О. Становлення системи законодавства України в 1917–1920 роках (Українська Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. науки спец. 12.00.01 – «теорія та історія держави і права» / Т.О. Подковенко. – К., 2004. – 21 с.
6. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. Т.2. Революція в Україні: політико-державні моделі та реалії (1917–1920) / В. Ф. Солдатенко (кер.), В.Ф. Верстюк. – К, 2003. – 488 с.
7. Ткачук А. Законодавча техніка: навч. посіб / А. Ткачук. – К : ІКЦ «Легальний статус», 2011. – 268 с.
8. Українська РСР в період громадянської війни. 1917–1920 рр.: В 3 т. – Т.1. – К. : Політвидав, 1967. – 473 с.